

The background is a light blue gradient with numerous sperm cells scattered throughout. In the center, there is a large, detailed illustration of a cell, possibly an egg or a developing embryo, with a bright blue nucleus. The text is overlaid on this background in a stylized, cursive font.

Szapoptoclás
és
egyedfejlődés

ÖNREPRODUKCIÓ

az állati szervezetek alapvető működése

- > öfenntartás
- > önszabályozás
- > önreprodukcó

szaporodás: az élőlények önmagukhoz hasonló utódokat hoznak létre

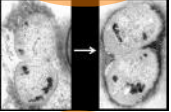
- az utód egy egyedtől származik
- nem keletkeznek ivarsejtek
- nincs megtermékenyítés

Ivartalan Ivaros

- ⊕ nagy számú utód
- gyors, hatékony terjeszkedés

- ⊖ nincs genetikai rekombináció

kétfasadás

osztódás

bimbózás

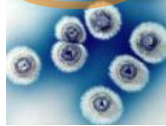
szánuzás

vegetatív szervek

spóráképzés

klonozás

ikvessés

- két egyedtől származik
- ivarsejtek segítségével, megtermékenyítéssel
- a genetikai anyag fele apai - fele anyai
- genetikai rekombináció

váltoivarúság/kitalakúság

- > az ivarszervek külön egyedeken
- ↳ nemi dimorfizmus:
- ha a két nem alakilag különbözik

hímivarság/egytalakúság

- > ivarszervek egy egyedben

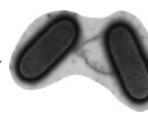

konjugáció

- a sejtek csak átmenetileg olvadnak össze, míg kísérlik a genetikai anyagok egy részét (baktériumok, papusállatok)

kopuláció

- az ivarsejtek teljes összedradása

a megtermékenyítés lehet...

- külső
- a nőstény szervezetén kívül általában vízben
- r-strategisták: nagy számú utód

belső

- a nőstény ivartalanban szárazföldi életmód
- K-strategisták: kevés utód

egyedfejlődés

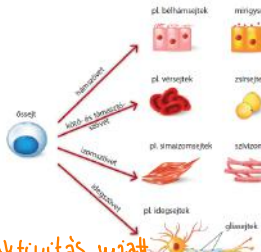
növekedés

- > menyiségi változás
- > szélesség, méret, tömeg gyarapodik

fejlődés

- > menyiségi és minőségi változás
- > új, eltérő felépítésű és működésű sejtek/szövetek/szervek

differenciálódás: a differenciált génavtívitás miatt különböző szerkezetű és funkciójú sejtek létrejötte

ontogenezis

filogenezis

trózsfejlődés

az egyedfejlődés szakaszai

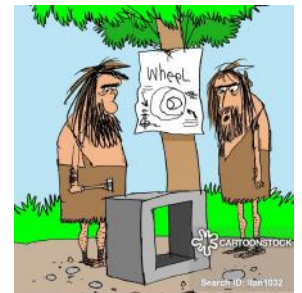
eukariotikus fejlődés

- > megtermékenyítéstől a születésig
- (peteüröklől / tojásból való kilövés)
- > szakaszok
- barázdataladás
- csíralemezék kialakulása
- szöveti-szerkezeti differenciálódás

posztembrióntikus fejlődés

- > eukariotikus szakasz végétől a halálig
- > közvetlen: lárvállapot
- > közvetlen: a szervezet az embrióntikus fejlődés során teljesen kialakult
- > szakaszok
- fedfelé üldő szakasz (építő folyamatok?)
- stagnáló szakasz (egyensúly)
- hamvító szakasz (lebontó folyamatok?)

"What happened between design and development?"

FÉRFI NEMI SZERVEK

- ondóvezeték (páros)**
- a mellékherétől folytatódik
  - spermiumok továbbítása
  - csinos falú cső
  - simazom** perisztaltikus mozgást végez

- hímvesző / pénisz (páratlan)**
- mezevedésre képes pároszerv
  - felépítése**

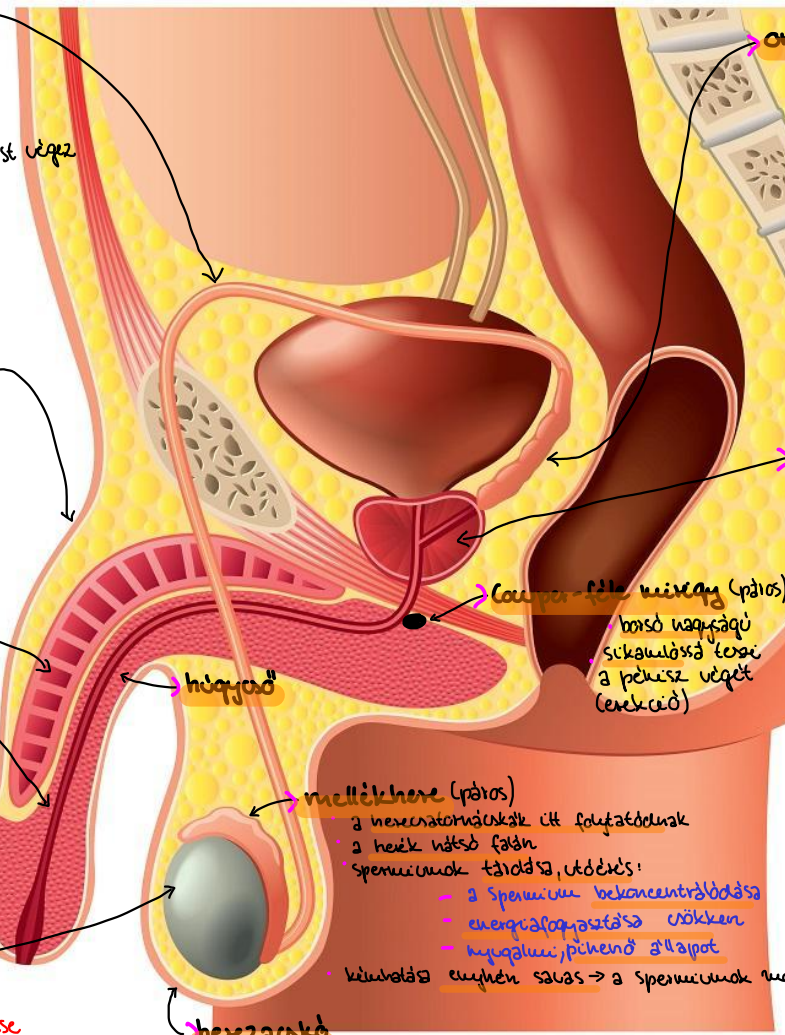
- **63**
- **test:** 3 szivacsos szerkezetű, erektilis szövetből felépülő **barlangos test**
- **szivacsos állomány**
  - húgyveső körül
  - gát közepéig húzódik
- **mekk**
- **fitigmas:** ujjkay, szártelen bőr
  - redőt képez

- herék (varmivagy, gonád)**
- feladata:** hímivarsejtek termelése
- **nemi hormonok** termelése

- 12-13 éves kortól (FSH és LH hormonok hatására)
- fejlődése: a hasüregben jön létre
  - születés előtt 1 hónappal a herezacskóba szállja
- a testhőmérsékletből 2-3°C-al hőveszélyes környezetet igényel

- felépítése**
- **herezacskó**
  - 250 cm hosszú, csigymán lágos
  - lebegyűrt tagolódik
  - hímivarsejtek képződése
  - **teydg-sejtek**
    - a csatornacsövek közötti kötőszövetben
    - tesztoszteont termel

- a here mint endokrin szerv**
- **tesztoszteon** termelése (teydg-sejtek)
  - **steroid hormon**
  - **spermiumok** képződése
  - **másodlagos nemi jellemzők**
  - **ösztrogén** termelése (Sertoli-sejtek)
    - spermiumok képződése
    - a hereműködés és hormontermelés folyamatos

- herezacskó**
- falában **simazom** réteg
  - külsőben összehúzódik - melegben elernyed
  - segíti az optimális hőmérséklet fenntartását
- nyugalmi állapot:** a pénisz artériái nagyrészt zárva, kevés vér a barlangos testekben
- nemi izgalm:** az artériák megnagyobbulnak, véhás elfogás növekszik
- erekció:** a barlangos testek megtelnek vérral
- ejakuláció:** ondókielválasztás
- a pénisz megrövidése
  - a nemi izgalmat visszahívás
  - közeleműködik: gátizmok, prosztata, ondóvezeték, ondóhólyagok

- ondóhólyag (páros)**
- az ondóvezetékhez csatlakozik
  - húgyhólyag mögött
  - lebonyozott szerkezet
  - lágos váladék termelése (az ondó jelentős része)
  - **fruktóz:** tápanyag a spermiumoknál
  - **prostata** szövetek: serkenti a spermiumok mozgását
  - spermiumok mozgását
  - más összehúzódást
  - váladékkal a spermiumok csak **ejakuláció** esetén keverednek
  - hatására a spermiumok mozgása megindul

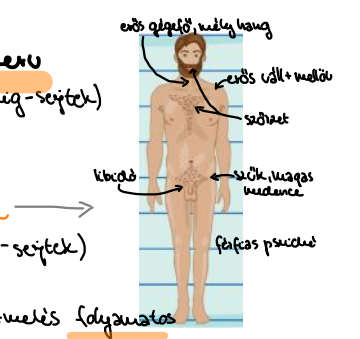
- mosztata / duília (páratlan)**
- a férfi belső nemi szervrendszer **legnagyobb** járulékos mirigye
  - húgyhólyag alatt
  - sok **simazom** összehúzódása továbbítja az ondóvezetékbe a húgyhólyagba (ejakuláció)
  - lágos pH: a spermiumok mozgását aktiválja
  - közepén **csapnól** a húgyveső és az ondóvezetékkel
  - ↳ az csatornák + húgyutak szakasza közös

- Couper-féle mirigy (páros)**
- borsó nagyságú
  - sikkasztó test
  - a pénisz végét (erekcio)

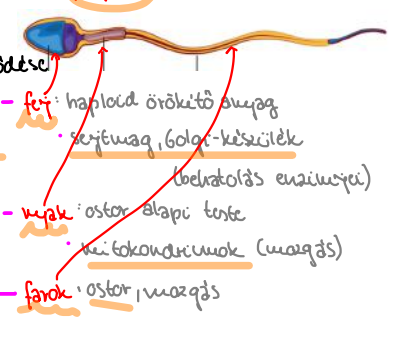
- mellékhere (páros)**
- a herezacskóhoz itt folytatódik
  - a herek hátsó falán
  - spermiumok tárolása, utóérés:
    - a spermium koncentrációja
    - energiatartalma
    - nyugalmi/pihenő állapot
  - kiválasztás emulsiós sávos → a spermiumok mozgása leáll

- ondó / spermia**
- a here + járulékos mirigyek által termelt váladék
  - 45-50 μm (ejakuláció)
  - 150 ezer spermium/ml
  - **tartalmaz:**
    - **aktív spermiumok**
    - **fruktóz**
    - **prostata** szekréta
    - **ejakuláció** szekréta

- felépítése**
- **fej:** haploid örökítő anyag
  - **sejtfuag, Golgi-készlet** (belválasztás enzimjei)
  - **nyak:** ostor alapú teste
  - **mitokondriumok** (mozgás)
  - **farok:** ostor, mozgás

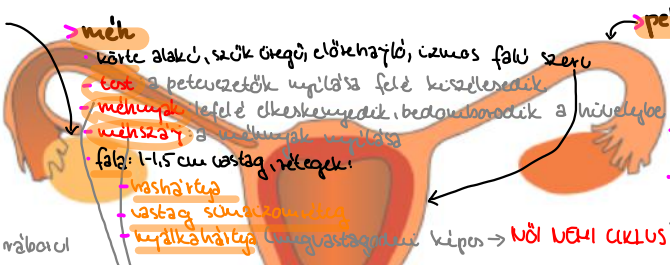
- hímivarsejt (haploid)**
- spermiumgenézis: hímivarsejtek képződése
  - herezacskóban történik:
    - diploid csírásejtek meiózisa
    - **FSH** hatására
  - Sertoli-sejtek (darjasejtek), és
    - tápanyag, információ
    - 70-80 napig tart

NŐI NEMI SZERVEK

> petefészek / ovarium, ovar (páros)

- ivarszék létrehozása / élelése
- nemi hormonok termelése
- medencében elhelyezkedő páros szerv
- magánya nagysága
- nemi kivetelő csöve
  - ↳ petvezeték vége töltőszervén mából
- felváltva 1-1 petesejtet érlelnek havonta

> petvezeték (mellékirt, páros)

- petefészeket és méhet köti össze
- 10-13 cm hosszú, csővezeték szerű, izmos falú cső
- redős nyálkahártya
- egyirányú csillós hengerhalm
  - csillók csapkodása → petesejtet a méh felé hajtja
  - ↳ szüvörő
- szűkítőizmok: perisztaltikus mozgás → szüvörő

> hüvely

- a női székletcső
- 7-9 cm hosszú, tágulékony, izmos falú cső
- köröscölés alkalmas a spermiumok ide kerülnek
- vastag simaizom
- nyálkahártya: többrétegű halm
  - ösztrogén → elszarusodik
  - progeszteron → sűrű váladék
  - savas pH, fertőzéstől véd (lactobacilliumok)

külső nemi szervek

- nagy szeméremajak: másodlagos szövet (ösztrogén hatására)
- kis szeméremajak: a szeméremest határolják
- csikkó: fejlődéstanilag nemi szerv, szexuális - nemi izgalmu
- hüvelybemenet: Bartholini-mirigyek
  - a hüvely nyílásának benedesítése
  - nemi izgalmu során
  - megkönyviti a köröscölést
- hüvely

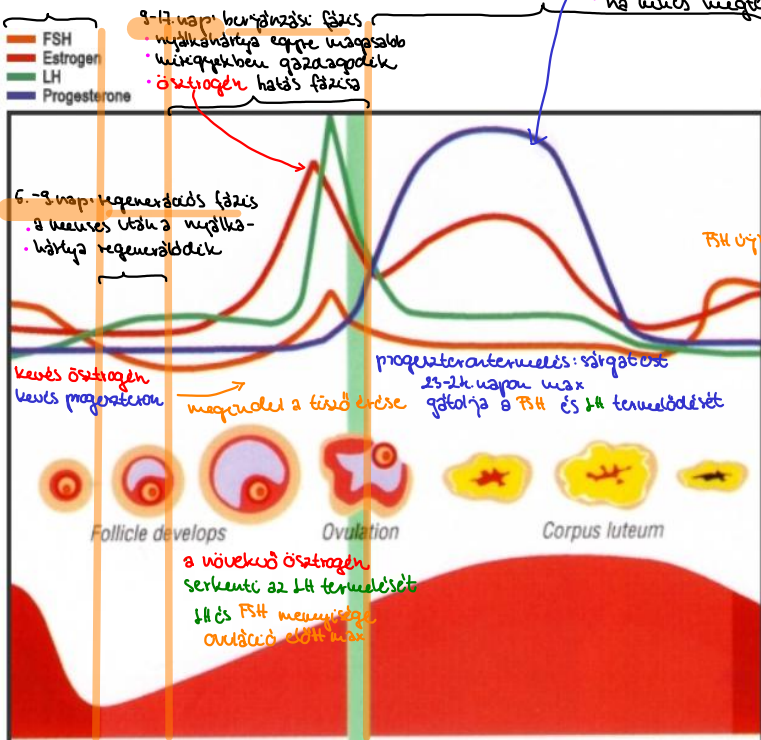
Női nemi ciklus

> 28 napos ciklus, 4 fázis
pubertástól a menopauzáig

1.-5. nap: menstruációs fázis
kisérteiben lelökődnek

12-28. nap: elválasztási fázis

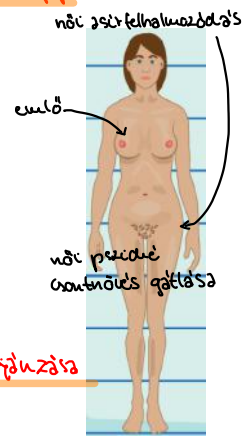
- nyálkahártya maximálisan vastag (14-16mm), vértől, váladéktól mentes
- embrió táplálódniuk lehetősége, max vastagság: 24-25. nap
- progeszteron - hatás fázis
  - megtermékenyítés esetén a vastag nyálkahártya megmarad
  - ha nincs megtermékenyítés: 25. nap után az ösztrogén + progeszteron koncentráció csökken
  - a nyálkahártya nem tud fenntartani

a petefészek hormonjai (szteroid hormonok)

> ösztrogén / tüdőhormon

- a fejlődő másodlagos + harmadlagos tüdő hüvelysejti termelik
- kezdeti menyiségben a sárgatestben is
- elválasztása pubertás korban kezdődik
- szintézis koleszterinből
- FSH serkenti a termelődését
- hatásai: női nemi jellegek
  - > FSH és LH: a ciklus 1. felében
    - serkenti a termelést
    - a ciklus 2. felében
      - gátolja a termelést
  - > a nyálkahártya regenerációja + borítójának
  - > hüvely elszarusodása
  - > hüvelyben csontszövet

> progeszteron

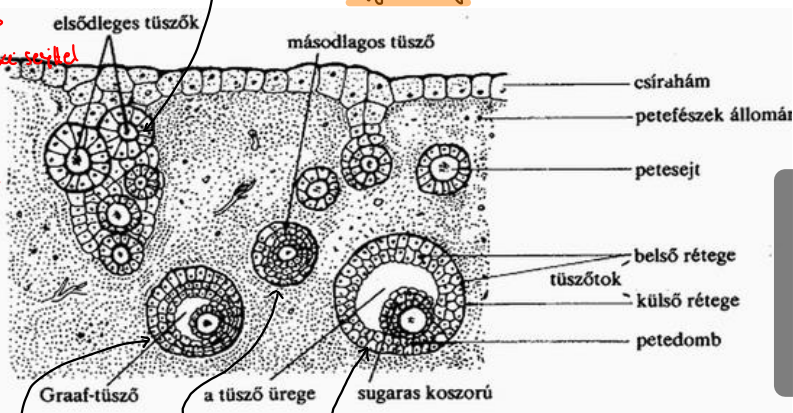
- megtermékenyítés esetén: sárgatest (3. hónapig), mellékpajz (5. hónaptól)
- ha nincs megtermékenyítés: a 24. nap után quorsan csökken
- LH serkenti a termelődését
- hatásai: terhesség dősejtése + megtartása
  - > testhőmérséklet emelése
  - > nyálkahártya elválasztása
  - > csont szövet állomány fejlődése
  - > nyálkahártya regenerációja + borítójának
  - > hüvely elszarusodása
  - > hüvelyben csontszövet
  - > FSH és LH gátolása

a mensis körülménye:

- nyálkahártya csökkenően összehúzódik
- O₂ + tápanyag hiány miatt a szövetek elpusztulnak
- az erek hirtelen megnyílnak → a vér átzökken az erek
- a vérömlések a sűrűlt nyálkahártyával együtt lelökődnek

A petesejt

- a petefészek kötőszöveti alapállományában található gömbo alakú képződmények
- elsődleges tüsző**: körképén egy diploid "életlen" petesejt $\Rightarrow$ magzati korban képződnek
  - egysejtűleg van körül
- születéig változatlan (~400.000)
- pubertástól: havonta 1 éréskel ki
- egy élet során kb. 400 petezés
- LH és FSH hormon hatására (agyalógy mirigy)
- a hipofízis ciklikus jelleggel működik

Oogenézis

- száma adott
- pubertástól menopauzáig
- 1 petesejt + 3 polocyte
- X kromoszóma

Spermiogenezis

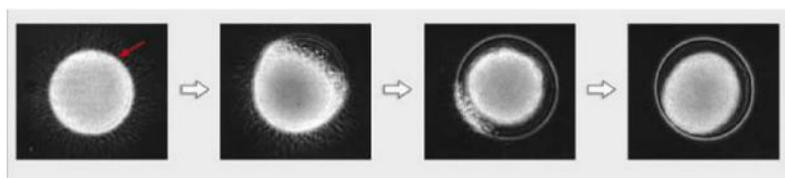
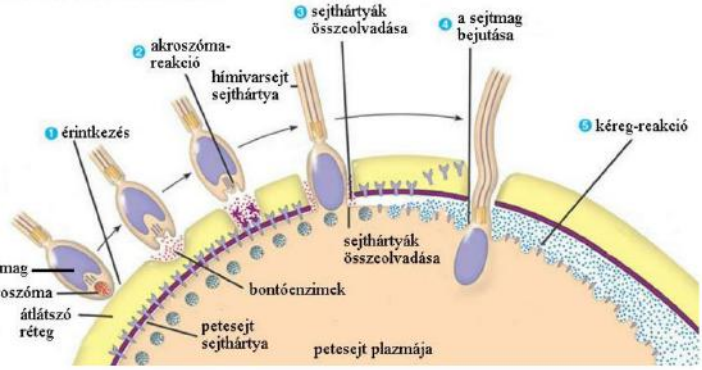
- folyamatos termelés
- pubertástól halálig
- h spermium
- X/Y kromoszóma

- ovuláció-tüszőrepedés**
- az éretl petesejt a sarkos sejttel
- a hasüregbe lökődik
- a akkus 14 napján
- a petesejtbe kerül
- megtermékenyítés nélkül 2h óra alatt elpusztul

- ovuláció után:**
- a tüszők beérnek
- sejtek föltek ki
- sárgatest (luteum)**
- progesterontermelés
- megtermékenyítés esetén a 3. hónapig
- bedagadózt sejtje
- megtermékenyítés nélkül: 10 napig fejlődik, majd elcsorad

- másodlagos tüsző**: FSH hatására a tüszőhámsejtek osztódni kezdenek $\Rightarrow$ több réteg
- harmadlagos tüsző**: tüszőfalpadék (osztrógen) termelése
  - az üregben az éretlen petesejt egy utca tüszőhámsejttel körülvéve bedomborodik
- Graaf-tüsző**: tüszőrepedés előtt
  - érett, haploid petesejt
  - sarkos sejt (polocyte)

akroszóma-reakció:

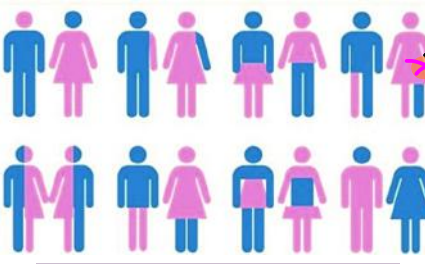
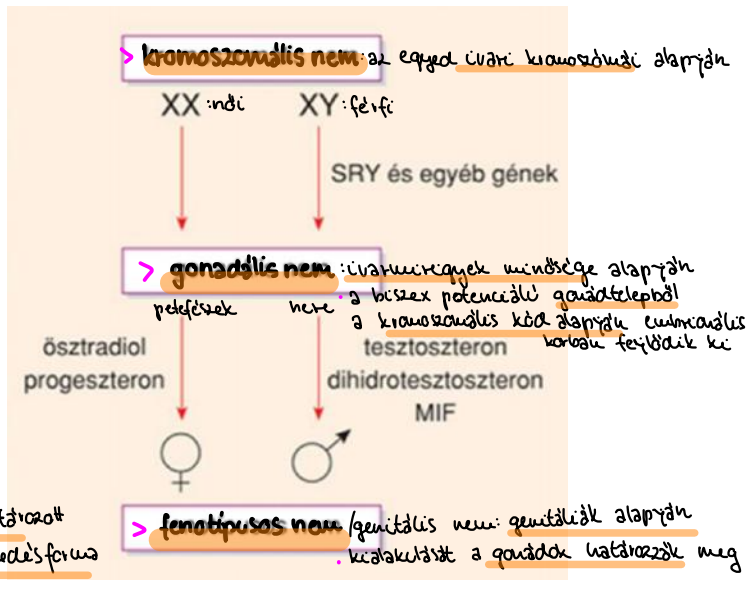
A megtermékenyítés

a haploid hímivarsejt és haploid petesejt egyesülése $\Rightarrow$ eredménye a diploid zigóta

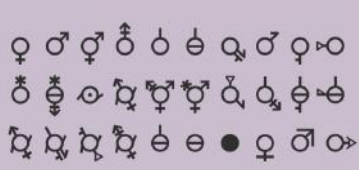
- a petesejt petefészekre boruló kiszáradó részén
- ovuláció után
- pillanatában beférkőzik a petesejt meiotikus osztódása
  - h zigóta és másodlagos sarkos sejt létrejötte
- 1) **ovuláció**: a haploid petesejt a méhkürtbe kerül, elindul a méh felé (24h)
- 2) **kontaktus**: köcsöklés
- 3) **akretáció**: 1,5-5 óra alatt kerül a női ivartokba
  - andó: kócsag $\Rightarrow$ hordály: savas
  - hímivarsejtek mozgása (24h)
  - női orgánus $\Rightarrow$ méh csomacsma összekapcsolódik
  - kemotaxis
  - keletkezés (áramlással szemben haladnak)
- 4) **megtermékenyítés**: a petesejtet nem éri el az összes hímivarsejt
  - több száz hímivarsejt van körül
  - akroszómalis ezimék**: petesejt burkálják be
  - csak 1 spermium juthat be
  - a petesejt felületén található **receptorok** kötődnek meg
  - csak a fejük rész kerül be

A nem

- minden genitális állat váltóivarú
- női és hímű
- elsődleges ivari jelleg**: külső és belső nemű szervek eltérő felépítése és működése

- másodlagos nemű jelleg**:
  - nemhez kötött somatikus és pszichikus
  - tulajdonságok összessége
  - külsődleges tulajdonságok
  - nemű identitás

- pszichikus nem**
  - a szexuális megapertetés alapján
  - nemű megapertetés: társadalom által meghatározott pszichikus nem és a hozzá tartozó viselkedésforma

EGYEDFEJŐDÉS

> **ontogenezis** két fő szakasza:

- **embriionális fejlődés**: megtermékenyítés - szétválás
100 nap, utolsó menstruációtól 180 nap
- **posztembrionális fejlődés**: szétválás - halál

Embriionális fejlődés

> **barázdálódás**: qrs, equidist követő osztódások → szederítés

- 1. hét: zigóta osztódni kezd
- > külső és belső sejtövezeg jön létre

2. hét: szederítés a mélybe kerül

> **embrió csomó**: belső költető sejtek

- > **hólyagcső** kialakul
- > a hólyagcső meggátol a mély felé

- > elkezdődnek a **gastruláció**: szövetek kialakulása
- **organoenezis**: szervek kialakulása

3. hét: 3 mm, feje és farka vég

> **idegrendszer, ládó, emésztőrendszer** kezdeményez

4. hét: 10-12 mm, szívkezdemény, végtagok

5. hét: 22 mm, végtagok láthatóak, szemhólyag, köldökzsinor

6. hét: szemek, fülök, száj, arc fejlődése

8. hét: 2,5 cm (ülőmagasság)

- > **lappal, testfogak** megjelennek
- > minden fontosabb szerv jelen van
- > a szív **egyszerűsödött** szív

3. hónap: 8 cm (ülőmagasság), magzat

- > **méhlepény**
- > az embrió élőlény **kezdődött** méhbe
- > száj nyitása - csuklás, arcmozgások
- > **hagy, szemöldök, nemi szervek**

4. hónap: 18 cm (ülőmagasság)

- > mozgás, orrvászorok, nemi megállapítható
- > **halka szűz szemérem és hangzart**
- > **külső nemi szervek**

6. hónap: 30 cm (ülőmagasság)

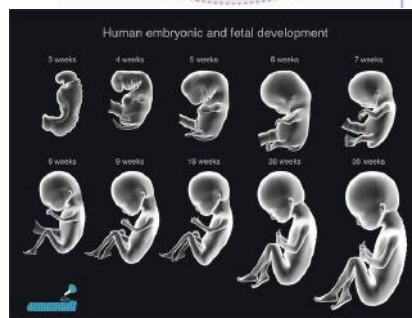
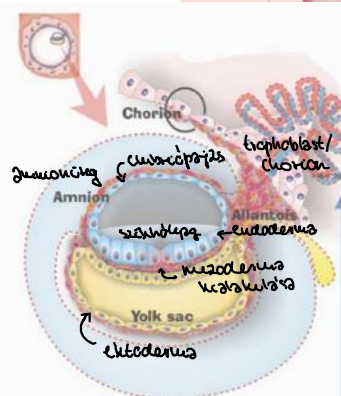
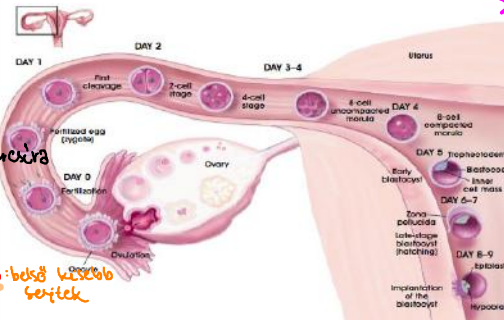
- > **nyelvi a magzatvizet**
- > **magzatpótló**: őszibarackhüvelyek, terdet felhívása
- > **mozgás** utolsó cs érékelked
- > **hangos zörgéstől megijed**

11. hét: a **láb** működőképes

7. hónap: a **méhen** kívül is életképes

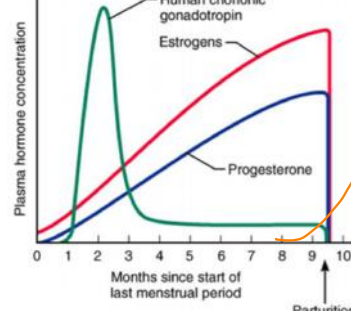
9. hét: **születési testhelyzet**: fejjel lefelé, magga alá húzott lábak

8. hónap: **keveredést** vég

terhesség alatti hormon szabályozás

- > **női nemi ciklus** szünetel
- > **hCG**: **chorion** termeli, 10. nap - 3. hónap
• **sárgatest fenntartása**
- > **ösztrogén + progesteron**: **sárgatest és plácenta** termeli
• **terhesség** optelése
- **születésig** egyszerűen nő, terhességtől kezdve nőknél
- > **ösztrogén**: **születés előtt** emelkedik
- **méhvérkeringés** fokozódása, **tejfelvétel**

> **beágyazódás** (implantáció): a hólyagcső meggátol

- **bombeszkerek** sejtövezéggel **behatol** a mély **hüvelysejtjei** közé

6. hét: **chorion** először **hólyagcső** hoz létre

8. hét: **vitellus** beágyazódás

- > a **chorion** **hCG**-t termel, ami **megakadályozza** a sárgatest elmozdítását

11-12. hét: **létveszély** beágyazódás

1-3. hét: **embriócsomóban** **szürcsücsög** lehetnek

- > **embriócsomó**: az **embriócsomó** **szürcsücsög** **szürcsücsög**
- > **ektoderma**: **külső** rétege
- > **endoderma**: **belső** rétege
- > **székelyg**: **endoderma** alatt, **terület** **terület**
- > **trophoblast/chorion**: **hólyagcső**, a **mély** **belső** **terület**
- > **mezoderma**: az **ektoderma** **és** **lemez** **közepén** **terület**

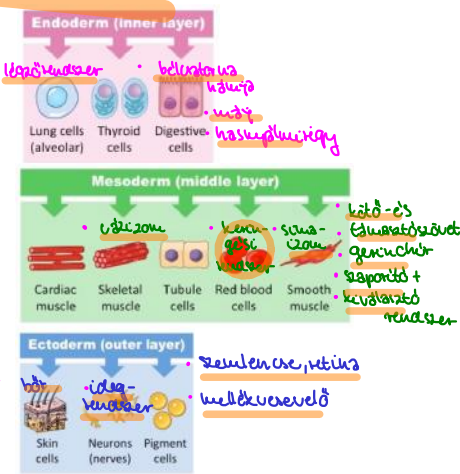
• **velősejt** kialakulása:

- > **velősejt**: **ektoderma** **sejtjei** **megvastagodása**
- > **velősejt**: **két** **szél** **felhagy**
- > **velősejt**: **hosszúság**
- > **velősejt**: az **ektoderma** **és** **endoderma** **közé** **szürcsücsög**, **beágyazódás**

az **embrió** fejlődése:

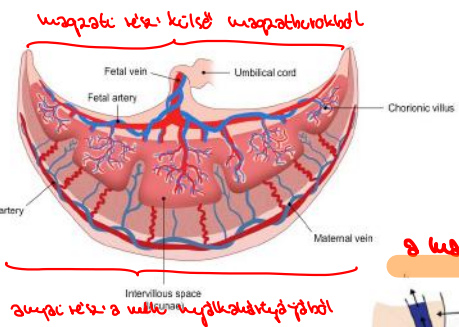
- **megnyit**
- **születésig** **megnyit**
- **székelyg** **beágyazódás**, **terület** (3. hónap)
- **belső** az **endoderma** **terület** **terület**
- **szürcsücsög** **egye** **terület**
- **külső** **terület** **terület**

Szervek eredete

A MÉHLEPELY, placenta

- > korong alakú, vértől
- > **embrió**: placenta kialakulása előtt
- > **magzati**: placenta kialakulása után
- > fejlődése a beágyazódást követően elkezdődik
- > a magzati rögzítése + táplálása

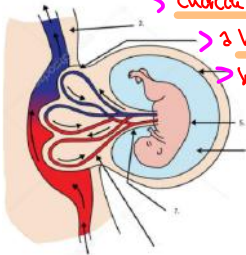
fejlődése:

- > a beágyazódás után a trophoblast-sejtek osztoznak
- > elágazó helyek létrehozása
- > a medulláris erek egy felszakadása
- > az anyagi vér köntörfürője a helyeket → nyílt artériák

A MAGZATBUROK

- > **külső magzathurrok**, **Chorion**, **Chorion**
  - trophoblast sejtek
  - felszíne helyes
  - placenta kialakulása
  - **embrió rögzítése + táplálása**
  - hCG-hormon termelést (hormon chorion gonadotrop)
  - hatása ~ 14. szigetet felemeltetés
  - 16. naptól

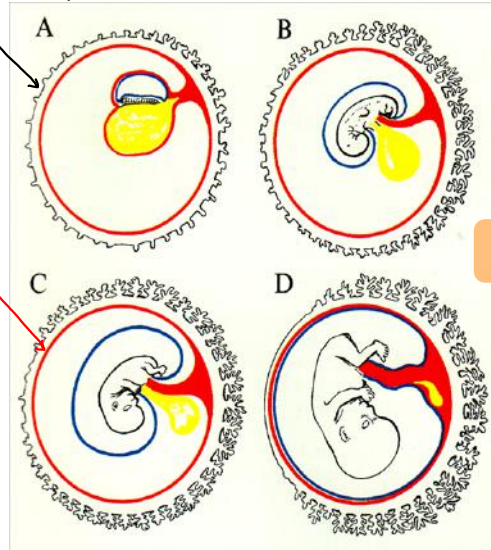
a magzati és anyagi vér kapcsolata

- > chorion helyek → magzati: csak a köldökzsinórban át
- > a két vér nem keveredik
- > **köldökzsinór**: kapucolat a magzati és medulláris között
- 1 artéria
- 1 vena
- szinkronizált magzati és anyagi

> belső magzathurrok, amnion, magzati bura

- az amnioning belső ürege
- mechanikai védelem
- **magzati termelése, szerepe:**
  - mechanikai védelem
  - védelem a hőmérséklet- változásoktól
  - szahad, lebegő magzati
  - 3-4 hétig üres
  - a magzati napi 100ml-t iszik belőle
  - **viszogat** (pl. Daun-kór)

- > a köldökzsinórt az anyagi szervezet vége
- > **szűztranszport** a placenta felületén diffúzióval
- > **átrányok:**
  - vírusok
  - alkohol, drog, nikotin
  - gyógyszerek, mérgek
  - antibiotikumok, fémionok

A SZÜLETÉS

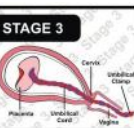
1. szakasz: **nyitódás**, bevezeti a szülést

- > 280 nappal az utolsó menstruáció után
- > **vetülés**: 28. hét előtt
- > **koraszülés**: 28. hét után
- > **nyitódó golyó**: vastag, kocsonyás anyag, elzárja a méhszájat (bakteriális fertőzések megakadályozása)
  - **vérnyáladék** formájában
  - **első terhesség**: napokkal / 1-2 héttel nyitódás előtt
  - **tozódni** terhesség: 2-3 héttel nyitódás előtt
- > **magzati elfordul**
- > **gőzölő fűrészek**: méhszáj kitágulásának elkezdődése
- > hosszú **nyitódás** utáni utas
- > **szűzösszeesések**: 15-20 percenként, 15-60 up
  - egyre gyakoribb + hosszalobak
- > **nyitódó kb. 10 cm-re** távol
- > **oxitocint** nő, **prostaglandint** nőkhöz

2. szakasz: **kitolási szakasz**

- > a **hala feje** áthalat a **kitolási** medulláris át a hüvelybe
- > **összeesések**: szívét 1perc, 1percig tart
- > **kitolási** meli **nyitódás** összeesések
  - **füzres** **nyitódás** által **nyitódás** utáni

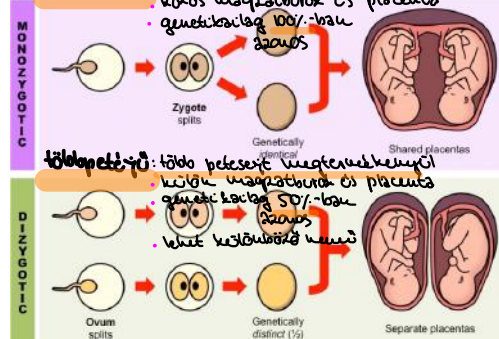

3. szakasz: **lepény szakasz**

- > a **medulláris** **terület**, **magzati** **húzza** a **magzathurkot**
- > **300ml-es** **vérvesztés**, **utána** **több** (**szűzösszeesés**)
- > **nyitódás** **terület**, **ho** **nem** **csúsz** ki

Chromosóm

egyik: egy embrióban két embrió **csúsz**

POSZTEMBRIONÁLIS FEJLŐDÉS

Újszülöttség (0-10. nap)

- a köldökzsinór leeséséig
- gyors súlygyarulás, szabálytalan lélegzés
- nősz nőszalagság
- egész napos alvás, nökként történő köhögés

Csecsemőkori (0-1 év)

- gyors növekedés, fejlődés
- tömeg- és hosszgyarapodás
- alapszorgások (ülés, kapaszkodás, mászás, járás)
- beszédhangok megjelentése, beszéd megértése
- első tejfogak
- 15-20 óra alvás

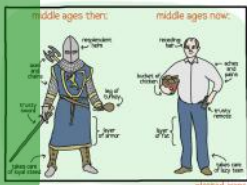
Kisgyermekkor (1-6 év)

- végtagok sokat nőnek
- érettülő mozgás
- 2 éves korig összes tejfog, kor végén fogzártás
- gyors szellemi fejlődés, szókincsgyarapodás
- 12 óra alvás

alkalmazás: a posztembrionális fejlődés felgyorsítás

- a tejfogak korábban bejűsnek ki
- gyorsabb és nagyobb mértékű növekedés
- korábbi ivarérettség
- okai: ivarútló életfeltételek, egészségügyi ellátás

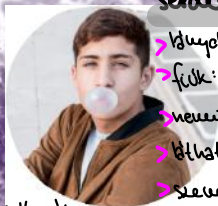

Kölgyőkori (6-11/18 év)

- fokozott növekedés
- nagy mozgási- és energiagigény

Serdülőkor

- kiérett: 11-12. év
- fiúk: 14-15. év
- nemi hormonok kiválasztása
- élethetőségek: hirtelen növekedés, másodlagos nemi jellemzők
- szexuális érettség változása

Ifjúkori (17-25 év)

- végleges testmagasság
- fehér személgység
- nagy szellemi fizikai teljesítmény

Felnőttkor (25-60 év)

- legaktívabb alkotó tevékenység
- végén életkori hanyatlás
- nőkkel menopauza

Öregkor (60-95 év)

- fokozódó hanyatlás
- megváltozott tartózkodás
- megváltozott viselkedés
- szociális izoláció, öregség, kopaszodás

Autizmus: győzhetetlenül beteg halálának...

- meggyorsításra (aktív)
- orvosi beavatkozásról való tudatos lemondás (passzív)
- csak a passzív autizmus engedélyezett

Idős kor (>95 év)

- gyakori betegségek

Az öregség jelei

- bőr megváltoztatás, ráncos
- hajhullás, őszülés
- csontosodás, fogvesztés
- csontszövetvesztés, testmagasság csökkenése
- csökkentett immunitás, gyengébb ciculetek, porckopás
- érelmeszesedés, vérnyomás nő
- étváltozás, mozgatlanság
- nefronok száma a felére csökken
- gyomor-sav-enzimtermelés csökken
- betegségek kezdeti nő
- szívvel tömege csökken, memóriája romlik

Halál: folyamat, amely a testnek, mint egésznek a dezintegrációjából áll

- szervezeteinek szervek, sejtek pusztulása
- a halál egy folyamat, minőségi "pillanat"

Klinikai halál: a szív működés és lélegzés leállása

- általában 5 percen belül újraéleszthető
- (szív működésének addig nem állnak le)

Biológiai halál: az agy irreverzibilisen károsodik

- életpumpag- és oxigénhiány miatt

- agykéregi halál
- agytörzsi halál (életfunkciók)

- pupillareflex
- cornea-reflex (szaruhártya)
- cranio-faciális (fájdalom)
- EEG, CT, MR

A SZAPORODÁS EGÉSZSÉGTANA

születés szabályozás: a családtervezés hagyományos eljáráscsúcsainak összessége

- cél: a születendő gyermekek számának, nemének, felkészültségének meghatározása

FOGALMASGÁTÁS

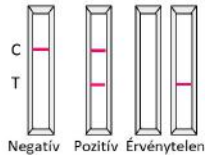
Teraí-index, TI: egy év alatt az adott védekezési módszert választó 100 pár közül hányból jelentkezik terhesség

- minél kisebb, annál biztonságosabb
- védekezés nélkül 80-90

<p>gumócsusz vékony gumicső, hüvelybe felhúzott</p> <p>⊕ mindig kézzel lehet visszahúzni, ha nem kell nem csúszhat ki nem csúszhat ki nem csúszhat ki</p> <p>⊖ elszakadhat</p>	<p>peresztyecske TI 10-16</p>	<p>fogamzásgátló tabletta hormontartalmú (ösztradiol, progesteron) szabályozás</p> <p>⊕ hatékony, egyszerű, nem kell bevenni</p> <p>⊖ el lehet felejtetni, nem véd a nem kívánt terhességtől</p> <p>TI 95-2</p>	<p>Vaginal ring</p>
<p>nap társulás TI 10-18</p>	<p>Vaginal douche</p>	<p>szpongiek TI 8-17</p>	<p>erősítő tabletta hormontartalmú koitus után 72 órán belül bejuttatás megköveteli</p> <p>⊕ hatásos, egyszerű, nem kell bevenni</p> <p>⊖ magas hormontartalom vissza ciklust megzavarhatja</p>
<p>spirál TI 91-5</p>	<p>végleges fogamzásgátlás/sterilizáció TI 92-1</p>	<p>Contraceptive patch</p>	<p>megszakított közösülés TI 12-33</p>

terhességi teszt

- > a hCG-hormon jelenlétét mutatja ki veselektől
- > 10. nap után
- > magzatburok termelése
- > a sárgatest fenntartása
- > hCG-antitestet tartalmaz

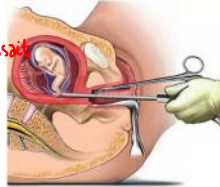
abortusz: a terhesség mesterséges megszakítása

- > etikai problémák
- > a későbbi magzatok elkelletlenség

rutinja

- > 14. hétig lehetséges
- műtét
- a magzatot mechanikus elmozdítás
- vérzés
- méhgyulladás
- méhnyálkahártya lekaparása

> szövődmények

- méhfal kilyukasztása
- spontán vetélés
- bejuttatási, lepusztatási nehézségek

meddőség: ha fogamzásgátlást nem alkalmazva, rendszeres szexuális élet mellett sem következhet be terhesség egy év alatt

- a párok 15-20%-a

TERÁPIA

in vitro fertilizáció, in vitro megtermékenyítés

- > petesejt és hímivarsejt mesterséges körülmények között egyesül
- > megtermékenyítés után visszavitetik
- > méhnyálkahártyát mesterségesen felkészítik a bejuttatásra

hormonkezelés

- > ovuláció elősegítése

férfi meddőség

- hormonális
- magas testhőmérséklet
- gyulladás, dohányzás, felhúzott ujj
- kellemetlen hatások, szűkítés
- idegi eredetű (vesztés, zavark)
- pszichés okok

meddőséghez vezethet:

- fertőzések
- kromoszóma-rendellenességek (Turner, XO; Klinefelter, XXY)
- abortusz

női meddőség

- hormonális
- petefészi rendellenesség
- prolaktin szint ↑
- korai menopauza
- mechanikai meddőség
- petevezető károsodás
- endometriózis

a várandósság jelei

- > megesés elmaradása
- > emyke állású görbcsök, nyújtásérzés
- > terhesség: pozitív
- > közérzet megváltozása (élményes, stb.)
- > mellbimbók sötét elszíneződése
- > hőmérséklet megemlése nő
- > pulzus ↑, 120
- > székrekedés
- > savas felbőgés, gyomorfájdás, reflux
- > gyakori vizeletürítés
- > primumból foltok a bőrön
- > hágy megemlédik

terhességjelzők

- > aupa+magzati morbiditás és morbiditás csökkentése
- > aupa+magzati egészségi állapotának figyelése
- > táncok, aupaátvétel felkészítés

veszélyek

- vécropot meghátolása
- V4, medencevérzés,
- szülés, magzati, stb...

terhesség jelző életmód

- > kiegyensúlyozott egészséges
- > % dohányzás, alkohol, koffein, drogok
- > multivitamin
- > konyhai higiénia
- > felkészítő tanfolyamok
- > tünetek kezelése
- > rendszeres mozgás, optizomatika
- > fogak egészsége
- > **NB macska!**

a szoptatás előnyei

> CSÉSENŐ

- teljes táplálék
- tápanyagok megfelelő arányban
- megfelelő hőmérséklet
- mennyiség a gyermek igényei szerint változik
- könnyen emészthető
- passzív természetes immunizálás
- allergia ellen
- idegrendszer élése
- arc-, fog-, beszédfejlesztés
- 6 hónapig korig

> ANYA

- melk összehúzódása
- vérzés csökkentése
- tejszék visszacsuszorítása
- rök rök csökkentése
- nem terbeli a csátdi kasszát

védkezés

- > vétkerékek ellenőrzése
- > i.v. tő egyenlő használat
- > egyéni törőlkő + higiéniai szerek
- > higiéniai szabályok
- > monogám életmód
- > drogos, alkoholos állapotban érintkezés kerülése
- > AIDS ellen
- > óvszék helyes használata

sifilisz, vérbogyó

fekély, szájéki nyirokcsomó duzzanata, kicézés, mágyulladás, kpi idegrendszeri tünetek
kezelés nélkül halálos

gonorrhoea

trippel, kankó baktérium
húgyúti, melk gyulladása
moszat, here gyulladása

AIDS

(HIV vírusos fertőzés)

candida

gombás fertőzés

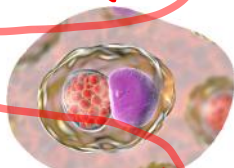
nők: érzékeny, piros hüvely, hüvelygyulladás
férfiak: vizelet, húgyúti kórtólak, érzékeny makk

chlamydia

baktérium

gyakran tünetmentes

húgyúti gyulladása, duzzanat, kismedencegyulladás
alhasi fájdalom

herpes genitális

vírus

idegrendszerben telepszék meg
kezelésben tünetmentes
fájdalmas hólyagok, fekélyek
szájéki nyirokcsomó duzzanata
újszülött, nem gyógyítható

hepatitis

fertőző mágyulladás

A, B, C, D, E

B: gyógyítható, védőoltás
C: progresszív, nem gyógyítható
előfordulása: mágyárak

KPV

humán papillomavírus
szemölcsök
méknyakgyulladás

